

SBU KOMMENTERAR

PUBLIKATION NR: 2021_01

PUBLICERAD: 27 APRIL 2021

NEDLADDAD: 5 APRIL 2026

Insatser för att stötta personer med intellektuella funktionsnedsättningar att få en anställning

Innehåll

Inledning	3
Bakgrund	3
Kommenterad rapport	3
SBU:s sammanfattning	4
SBU:s kommentarer	4
Sammanfattning av originalrapporten	5
Om studierna i originalrapporten	5
SBU:s granskning av den systematiska översikten	6
Lästips	7
Referenser	7
Projektgrupp, granskare	7
Sakkunnig	7
SBU	8
Granskare	8
Bindningar och jäv	8

Observera att det är möjligt att ladda ner hela eller delar av en publikation. Denna pdf/utskrift behöver därför inte vara komplett. Hela publikationen och den senaste versionen hittar ni på www.sbu.se/2021_01

Inledning

Bakgrund

En anställning kan leda till nya sociala kontakter, mening, tillhörighet, bättre ekonomi och ökad livskvalitet. Personer med intellektuella funktionshinder (Faktaruta 1) arbetar dock sällan på den öppna arbetsmarknaden.

Faktaruta 1 Intellektuella funktionshinder

I den systematiska översikten av Nevala definieras intellektuella funktionshinder (intellectual disability, ID) som signifikant nedsatt förmåga att förstå ny och komplex information, att lära sig nya förmågor och en reducerad förmåga att fungera socialt utan stöd.

Innehållsdeklaration

Denna publikation innehåller:

- en sammanfattning av en annan aktörs systematiska översikt samt SBU:s bedömning av resultatens värde för en svensk kontext

Tagit fram ett vetenskapligt underlag tillsammans med en extern sakkunnig:

- Granskat om det finns metodbrister som skulle kunna påverka resultaten och risk för snedvridning. Bedömt i vilken utsträckning resultaten av översikten är relevanta för svensk hälso- och sjukvård och socialtjänsten

Följande personer har granskat och bedömt rapporten och dess resultat:

- Externa sakkunniga
- SBU:s kvalitetssäkringsgrupp

Kommenterad rapport

Nevala N, Pehkonen I, Teittinen A, Vesala HT, Pörtfors P, Anttila H. [The Effectiveness of Rehabilitation Interventions on the Employment and Functioning of People with Intellectual Disabilities: A Systematic Review](#). J Occup Rehabil 2019;29:773-802

Publicerad: 2019-05-16

Senaste litteratursökning: 2019-05-02

SBU:s sammanfattning

I den finska systematiska översikten från 2019 har man utvärderat insatser menade att stödja personer med intellektuella funktionsnedsättningar till arbete och anställning på den öppna arbetsmarknaden. Insatserna är bland annat utbildning, arbetsträning, stödperson och tekniska hjälpmedel. Det primära utfallet i de insatser som ges till personer med intellektuella funktionsnedsättningar i övergången till arbetslivet är ökad anställningsgrad.

Översikten identifierade flera kohortstudier, men SBU menar att det inte går att bedöma insatsernas effekt utifrån studiernas studiedesign och beskrivning av interventioner (Faktaruta 2). Det behövs därmed mer forskning som undersöker effekten av insatser som kan öka anställningsgrad för personer med intellektuella funktionsnedsättningar.

Faktaruta 2 Experimentell studiedesign

Olika studiedesigner ger olika typer av kunskap. SBU söker ofta svar på orsak och verkan, man vill ofta veta om en viss behandling har lett till en viss effekt. Kontrollerade kliniska studier som antingen är randomiserade (RCT) eller icke-randomiserade (CCT) är den studiedesign som är bäst lämpad för det. Studiedesigner som kohortstudier eller före-efter studier har endast en grupp av deltagare. Med dessa studiedesigner kan man inte avgöra om det är något annat än behandlingen som har bidragit till effekten. I en experimentell design behövs två eller fler grupper av deltagare. Den enda skillnaden mellan grupperna ska vara om de får behandlingen eller inte. Om det finns en skillnad mellan grupperna efter behandlingen kan man vara säker på att det var behandlingen som gjorde skillnad.

SBU:s kommentarer

- SBU bedömer att den systematiska översikten är relevant för ett svenskt sammanhang då de insatser som beskrivs i översiktens frågeställning är av liknande typ som de som används inom detta område i Sverige.
- SBU menar att den systematiska översikten visar att det behövs mer forskning som undersöker effekten av insatser som kan öka anställningsgrad för personer med intellektuella funktionsnedsättningar.
- Även om översikten identifierade flera kohortstudier med många studiedeltagare så går det inte att bedöma insatsernas effekt, utifrån studiernas studiedesign och beskrivning av interventioner. Framtida forskning bör därför fokusera på innehåll i insatser och på vilket sätt de främjar övergången till arbete på öppna arbetsmarknaden.
- SBU bedömer att den kvantitativa delen av den systematiska översikten är välgjord vad gäller frågeställning, litteratursökning och litteraturgranskning, men att evidensgraderingen är bristfällig.
- SBU bedömer att den kvalitativa delen i översikten har allvarliga metodologiska brister. SBU har därför valt att inte redovisa resultaten från den delen.

Sammanfattning av originalrapporten

Om studierna i originalrapporten

Den systematiska översikten inkluderade en randomiserad kontrollerad studie (RCT), en icke-randomiserad kontrollerad studie (CCT), åtta kohortstudier och 16 fallserier. Studierna har inte sammanvägts utan beskrivs narrativt.

Den randomiserade kontrollerade studien hade 49 deltagare med intellektuell funktionsnedsättning (ID) och en medelålder på 30,6 år. Experimentgruppen fick ett stödprogram för anställning och kontrollgruppen fick sedvanlig service i form av arbetsträning i skyddad verksamhet. Utfallet var hur många som har fått arbete. Studien genomfördes i USA. Översiktsförfattarna bedömde att studien höll hög kvalitet (bedömningsinstrument: van Tulder scale [1]).

Den icke randomiserade studien hade 35 deltagare med lätta till medelsvåra intellektuella funktionsnedsättningar (ID borderline to moderate) och en medelålder på 32 år. Jämförelsen gällde arbetsplatspraktik med olika nivåer av stöd med coach på arbetsplatsen. Studien genomfördes i Storbritannien. Översiktsförfattarna bedömde att studien höll låg kvalitet (bedömningsinstrument: van Tulder scale [1]).

Antalet deltagare i kohortstudierna (observationsstudier utan kontrollgrupp) varierade mellan 87 och 121 335. Fem av kohortstudierna baserades på retrospektiva undersökningar och information från databaser. Antalet deltagare i dessa studier var mellan 6 659 och 121 335 personer (totalt 164 122). Man studerade effekten av insatser som jobbcoacher, dagcenter med utbildningsinsatser och färdighetsträning. Utfallen var oftast hur många som fått arbete. De större studierna var genomförda i USA, de två mindre genomfördes i Storbritannien och Sverige. Översiktsförfattarna bedömde att fyra av studierna höll hög kvalitet, och fyra höll medelhög kvalitet (bedömningsinstrument: The Newcastle-Ottawa Scale, NOS [2]).

Den systematiska översiktens slutsatser

- Stöd på arbetet ökade anställningen av personer med intellektuella funktionsnedsättningar på den öppna arbetsmarknaden.
- Utbildning med stödjande insatser och arbetsträning ökade andelen personer med intellektuella funktionsnedsättningar som gick från skola till arbete på den öppna arbetsmarknaden.
- Att utföra arbete i skyddade verksamheter ökade inte andelen anställda personer med intellektuella funktionsnedsättningar på den öppna arbetsmarknaden.

Behov av framtida forskning enligt den systematiska översikten

I rapporten har man inte formulerat behov av framtida forskning, men man tar bland annat upp problem med att de studier som finns på området är heterogena. Ett vanligt problem är exempelvis att graden av intellektuell funktionsnedsättning definieras olika i studierna.

SBU:s granskning av den systematiska översikten

Vid SBU:s genomgång av den systematiska översikten användes en granskningsmall för kvalitativ evidenssynes samt en granskningsmall för systematiska översikter som kallas ROBIS [3]. Vi fann att översikten har flera brister:

Granskningen visade att den *kvalitativa delen* i översikten har allvarliga metodologiska brister. Det saknas tydliga definitioner av intellektuella funktionsnedsättningar samt definition för anställning. Översiktens författare har inte följt inklusionskriterierna då de inkluderade personerna även hade fysiska och kognitiva svårigheter samt hörselnedsättningar. Därutöver var det oklart vilken metod som användes för syntesen.

Granskningen visade att den *kvantitativa delen* i översikten var väl genomförd vad gäller urvalskriterier och litteratursökning, litteraturgenomgång, dataextraktion och analys. Brister ses dock i översiktsförfattarnas risk för biasbedömning och evidensgraderingen.

Översikten brister i hur man bedömt risken för bias i några av de åtta kohortstudierna som baseras på register och enkätundersökningar: i fyra av dem har man dragit slutsatser utifrån jämförelse av grupper som har formats efter vilken insats undersökningspersonerna har haft. Men olika insatser kan exempelvis ha satts in för att gruppernas behov faktiskt såg olika ut, och det

finns därmed en risk för att grupperna inte är helt jämförbara. Detta är ett vanligt problem i kohortstudier som kunde ha diskuterats närmare av författarna till översikten.

Den systematiska översiktens författare har bedömt resultatens tillförlitlighet med hjälp av evidensgraderingssystemet GRADE. Det saknas dock en beskrivning av vilka resonemang som ligger till grund för evidensbedömningarna. Baserat på en RCT bestående av 49 deltagare har översiktsförfattarna landat i en evidensgradering som ur SBU:s perspektiv kan anses överskattad. Det saknas en övertygande förklaring till varför en liten studie (få deltagare) ensam kan ge en så pass hög evidensbedömning som måttlig stark tillförlitlighet. Även om studien av översiktsförfattarna har bedömts ha hög kvalitet, skulle SBU förmodligen landa på mycket låg tillförlitlighet vid en evidensgradering.

Lästips

Tideman M, Lövgren V, Szönyi K. Forskning i korthet: Intellektuell funktionsnedsättning och arbete. Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd; 2017. ISSN: 2001-4287. Available from:

<https://forte.se/publikation/fk-funk/>

Lövgren V, Markström U, Sauer L. Från sysselsättning till arbete: Kunskapsammanställning om stöd till arbete för personer med funktionsnedsättning. Research reports in social work. Umeå: Umeå universitet; 2014;58.

Referenser

1. van Tulder M, Furlan A, Bombardier C, Bouter L. Updated method guidelines for systematic reviews in the cochrane collaboration back review group. *Spine (Phila Pa 1976)*. 2003;28(12):1290-9. Available from: <https://doi.org/10.1097/01.Brs.0000065484.95996.Af>.
2. Wells GA, Shea B, O'Connell D, Peterson J, Welch V, Losos M et al. The Newcastle–Ottawa Scale (NOS) for assessing the quality of nonrandomized studies in meta-analyses. The Ottawa Hospital research Institut. Available from: [Ottawa Hospital Research Institute \(ohri.ca\)](http://OttawaHospitalResearchInstitute(ohri.ca)).
3. Whiting P, Savovic J, Higgins JP, Caldwell DM, Reeves BC, Shea B, et al. ROBIS: A new tool to assess risk of bias in systematic reviews was developed. *Journal of clinical epidemiology*. 2016;69:225-34.

Projektgrupp, granskare

Sakkunnig

- Johanna Gustafsson, medicine doktor, lektor vid Institutionen för hälsovetenskaper vid Örebro universitet.

SBU

- Naama Kenan Modén, projektledare
- Alexandra Snellman, projektledare
- Caroline Jungner, projektadministratör
- Irini Åberg, projektadministratör

Granskare

- Veronica Lövgren, fil dr, universitetslektor, Institutionen för socialt arbete Umeå centrum för funktionshinderforskning, Umeå Universitet.

Bindningar och jäv

Sakkunniga och granskare har i enlighet med SBU:s krav inlämnat deklARATION rörande bindningar och jäv. Dessa dokument finns tillgängliga på SBU:s kansli. SBU har bedömt att de förhållanden som redovisas där är förenliga med kraven på saklighet och opartiskhet.